

KAMU POLİTİKALARININ BELİRLENMESİNDE YENİ İLETİŞİM ARAÇLARI VE SOSYAL AĞLARIN ROLÜ

Osman NACAĞ*

Öz

Günümüzde bilginin paylaşılması ve haberleşmenin yaygınlaşması oldukça önemli bir hale gelmiştir. Çünkü bilginin paylaşılması ve haberleşmenin yaygınlaşması, siyasal alanda köklü değişimleri ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın sorunsalı birçok alanda önemli değişimleri beraberinde getiren yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, kamu politikalarının belirlenmesi sürecinde de son derece etkili olduğu, devlet merkezli politika oluşturma anlayışını büyük ölçüde sekteye uğrattığı ve çok aktörlü bir yapılanmaya doğru değişime zorladığı yönündeki yaklaşımdır. Bu sorunsaldan hareketle çalışmanın temel amacı; son dönemde hemen hemen bütün sektörlerde etkili olan yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, kamu politikalarının belirlenmesi sürecini hangi açıdan ve ne şekilde etkilediğinin incelenmesi olduğu söylenebilir. Çalışmada öncelikle kamu politikasının kavramsal bir analizi yapılmakta, tarihsel arka planına ışık tutulmakta ve kamu politikalarının oluşturulmasında rol oynayan geleneksel ve yeni aktörlere yer verilmektedir. Sonrasında ise kamu politikalarının oluşturulması sürecinde rol almaya başlayan yeni aktörlerin, önemli ölçüde etkilerini arttırdığı düşünülen yeni iletişim araçları ve sosyal ağların ortaya çıkışı, gelişimi ve kamu politikaları üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Çalışmanın sonucunda ulaşılan bulgular; yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, günümüzde bilginin paylaşımını ve haberleşmenin yaygınlaşmasını önemli ölçüde hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı, bu bağlamda insanoğlunun ayrılmaz bir parçası haline geldiği, sahip olduğu güçle politika oluşturma sürecinin hem hızlanmasına hem de basitleşmesine imkan tanıdığı, ayrıca bir konunun politika gündemine taşınmasından, karar alıcılar üzerinde kamuoyu baskısı yaratmaya kadar önemli işlevleri yerine getirdiği, böylelikle kamu politikalarının belirlenmesinde devlet dışındaki diğer aktörlerin de sürece dahil edilmelerini sağlayarak kamu politikalarının oluşturulması sürecini çok aktörlü bir yapıya dönüştürdüğü ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kamu Yönetimi, Kamu Politikası, Yeni İletişim Araçları, İnternet, Sosyal Ağlar

THE ROLE OF NEW COMMUNICATION TOOLS AND SOCIAL NETWORKS IN DETERMINING OF PUBLIC POLICIES

Abstract

Nowadays sharing knowledge and communication dispersion became keenly significant. Therefore, sharing knowledge and the dispersion of communication are both providing fundamental changes in political scopes. In this context, the problematic of this work is going to be the approach which asserts that new communication devices and social networks, entailing important changes in many domains, in terms of determining public administration they overwhelmingly disrupt the state-oriented politics. Coevally this issue has forced the government to consist on a multi-purpose structure. Based on this problematic it can be said that the aim of this work is to delve into how and from which aspect new communicative devices, lately having effect on nearly all sectors and social networks, are influencing the process of public policy. First of all, the work is making a conceptual analysis of public policy, enlightening the historical background and mentioning traditional and new actors playing a role in terms of creating public policy. Further, new actors becoming significant for the process of creating public policy and their influence on it will be the matter of consideration. Likewise, the accrument of new communicative devices and social networks reinforcing their authority on public politics will be examined in this work. Achieved results of this research are to be concluded such as today's new communicative devices and social networks are exceedingly accelerating and simplifying the sharing of knowledge and communication dispersion. On that account it is to say that such development cannot be excluded from modern human life, which due to its strength even provides the possibility of simplifying and accelerating the creation of public policy. Apart from that, this renders important functions such as transferring an issue to the political agenda or putting pressure resulting from public opinion on decision-makers. For that reason in order to create and determine public policy, the non-state actors will be involved as well, which means transforming a process of a multi-purpose structure.

Key Words: Public Administration, Public Policy, New Communication Tools, Internet, Social Networks

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, onacak@sakarya.edu.tr

1. GİRİŞ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte değişen koşullar, insanlar arasındaki iletişimin biçiminin ve boyutlarının değişmesine neden olmuştur. Sanayi toplumunda en önemli güç olarak kabul gören sermayenin yerini günümüz toplumlarında bilginin aldığı ve en büyük sermayenin bilgi olduğu görülmektedir.¹ Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte yaygınlaşan yeni iletişim araçlarının kullanımı, sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda sanal ortamlarda da insanların bir araya gelmelerine olanak tanımakta ve kamu yönetiminin sunduğu hizmetlerde değişimi zorunlu kılmaktadır. Devlet sınırlarını yok sayan, her geçen gün çok daha fazla ucuzlayan ve kolaylaşan bu yeni teknoloji, gittikçe daha geniş kitlelere ulaşmakta ve “bilgi toplumu” adında yeni bir toplum düzenini ortaya çıkarmaktadır.

Bu yeni düzende toplumun her bir kesimi, sadece devlet merkezli karar alma ve politika oluşturma sürecini yeterli görmemekte ve kendi talep ve beklentilerinin karşılanmasını, karar ve politikaların çok aktörlü bir yapılanma içerisinde ortaya çıkarılmasını talep etmektedirler. Ortaya çıkan yeni koşullar, insanların arasında gittikçe artan bilgiyi üretme, saklama, paylaşma ve bilgiye ulaşma isteklerini ortaya çıkartmaktadır. Bu durum, yeni iletişim araçları ve sosyal ağları kamu politikalarının oluşturulması sürecinde rol oynayan oldukça önemli bir faktör konumuna getirmektedir. Bu bağlamda on bin yıl önce tarım, 250 yıl önce endüstri devrimiyle karşı karşıya kalan insanoğlunun, şimdi de “bilişim devrimi” ile karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür (Atasoy, 2005: 202-203; Karlı, 2010: 202-203).

Bu çalışmada öncelikle kamu politikasının kavramsal bir analizi yapılmakta ve tarihsel arka planına ışık tutulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada kamu politikalarının oluşturulmasında rol oynayan geleneksel ve yeni aktörlere de yer verilmektedir. Çalışmanın sonraki bölümünde ise kamu politikalarının oluşturulması sürecinde rol almaya başlayan yeni aktörlerin, önemli ölçüde etkilerini arttırdığı düşünülen yeni iletişim araçları ve sosyal ağların ortaya çıkışı, gelişimi ve kamu politikaları üzerindeki etkileri ve bu etkilerin ortaya çıkardığı sonuçlar güncel olaylar üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır.

2. KAMU POLİTİKASI: KAVRAMSAL ANALİZ VE TARİHSEL ARKA PLAN

Kamu politikası kavramının üzerinde henüz tam anlamıyla uzlaşılabilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Kamu politikası kavramındaki karmaşa, daha kavramın sözcük anlamında kendini göstermektedir. İngilizce karşılığı “public policy”, Fransızca karşılığı “politique puclique” olan kamu politikası kavramı için Türkçe’de “politika”² veya “siyasa” sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir (Çevik ve diğerleri, 2008: 9; Aksoy, 2008: 100).

Kamu politikası kavramının ne olduğu ve neyi ifade ettiğine ilişkin literatürde oldukça değişik tanımlamalar yer almaktadır. En genel ifadeyle Dye kamu politikasını “hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri her şeydir” şeklinde ifade ederek hükümetin, bir konuya ilişkin gerek harekete geçmesini, gerekse hareketsiz kalmasını bir kamu politikası olarak

¹ Örneğin, sanayi toplumunda dünyanın en zengin kişileri sanayiciler ve petrolcüler iken günümüzde dünyanın değerli şirketleri arasındaki sıralamada ilk beş şirketten dördünde bilişim sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin yer aldığı görülmektedir (www.milliyet.com.tr, 30.09.2014).

² “Politika” sözcüğünün ülkemizde gündelik hayatta iki farklı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı “politika” sözcüğünün siyaset anlamında kullanılmasıdır ve bu kullanım İngilizcedeki “politics” kavramını karşılamaktadır. Bu noktada politika sözcüğü bir örgütün yönetimini elde edebilmek için girişilen faaliyetlerin bütününe ifade etmektedir. İkinci anlamı ise, “politika” sözcüğünün bir ülkenin değişik alanlardaki görevlerinde hükümetlerce izlenen yol, yöntem ve program anlamındaki kullanımınıdır ve bu kullanımda İngilizcedeki “policy” kavramına karşılık gelmektedir (Çevik ve diğerleri, 2008: 9; Kartal, 2007: 2).

değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (2011: 1). Eyestone ise “kamu politikasını, bir devlet biriminin çevresiyle olan ilişkisidir” şeklinde geniş bir biçimde tanımlamaktadır (1971: 18). Kamu politikasına ilişkin en kapsamlı tanımlardan birisi Anderson tarafından yapılmıştır. Anderson’a göre “bir politika, bir aktör veya aktörler grubu tarafından, bir probleme veya soruna çözüm getirebilmek için amaca yönelik olarak takip edilen hareketleri veya hareketsizlikleri” ifade etmektedir (2011: 6-7). Benzer bir tanımlamanın Cochran ve Malone tarafından yapıldığı ve “kamu politikası, toplumsal sorunlara çözüm getirmek için düzenlenen hükümet kararları ve uygulamalarına ilişkin bir çalışmadır” şeklinde ifade edildiği görülmektedir (2010: 3).

Bu noktada kamu politikasına ilişkin en geniş tanımın, Hogwood ve Gunn tarafından yapılmış olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Hogwood ve Gunn’a göre politika, kararlardan daha geniş ve onu kapsayan bir süreç olup, yönetimden çok fazla ayrılamayan bir olgudur ve niyetler (amaçlar) kadar davranışları da kapsayan, amaçları önceden ortaya konulabileceği gibi sonradan da ortaya konulabilen, kamu kuruluşlarının bir hareketini içerdiği gibi hareketsiz kalmasını da içeren, önceden tahmin edilebilen veya edilemeyen sonuçlara sahip, kamu kuruluşları için önemli roller içerdiği gibi oluşumunda kamu kuruluşları dışında diğer aktörlerinde yer aldığı, bir süreç içinde işleyen ve ortaya çıkan bir olgudur. Bu tanımlamadan hareketle kamu politikalarının sadece karar vermektен ibaret olmadığı ve kamu politikalarının başlangıcından sonucuna kadar birbirini izleyen bir faaliyetler bütününden oluştuğu belirtmektedir (Aktaran Çevik ve diğerleri, 2008: 9-14).

Kamu yönetimi alanının bir konusu olarak son yarım asırdır sıkça incelenen kamu politikası kavramının tarihsel kökenlerinin uygarlık tarihinin başlangıcına kadar dayandırıldığı görülmektedir. Nitekim McCool de kamu politikasına ilişkin çalışmaların, 1950’lerden itibaren bir anda ortaya çıktığını düşünmenin mümkün olmadığını ifade etmektedir (Birkland, 2011: 7; Cochran ve diğerleri, 2010: 3). Ancak ne var ki, kamu politikasının bir disiplin olarak ilk ele alınması büyük ölçüde Amerikalı siyaset bilimci Harold D. Lasswell tarafından 1951 yılında yayınlanan “The Policy Sciences: Recent Developments in Scope and Method” isimli çalışmaya dayandırılmaktadır. Lasswell bu çalışmasında, yöneticiler ile vatandaşları aynı çerçevede buluşturacak ve uzlaştıracak, toplumsal sorunları ortaya çıkararak, alternatif ve tarafsız çözümler üretecek, hükümetlerin ve bürokrasinin bilimsel yaklaşımlardan tam anlamıyla yararlanmasını ilke edinmiş “Politika bilimi” adında yeni bir alanın gerekliliğini ortaya koymaya çalışmıştır (Hekim, 2011: 45-46). Lasswell’in kuruculuğunu yaptığı ve özellikle de ABD’de gelişmeye başladığı genel olarak kabul edilen kamu politikası kavramının, daha sonraki dönemlerde Avrupa’nın diğer ülkelerine yayıldığı görülmektedir (Köseoğlu, 2013: 4-5). Başlangıçta sadece güvenlik, diplomasi, savunma, adalet gibi devletin yerine getirmekle görevli olduğu temel hizmet alanlarında kullanılan kamu politikası kavramı, refah devleti anlayışının da etkisiyle, devletin görev üstlendiği ve bir aktör olarak yer aldığı hemen her alanda yaygın bir biçimde kullanılmaya başlamıştır (Aksoy, 2008: 100).

Bir disiplin olarak kamu politikasının Türkiye’deki gelişimi ise özellikle gelişmiş ülkelerden biraz daha farklı ve yavaş bir biçimde kendini göstermektedir. Aslında Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar ki süreçte, Türkiye’de kamu politikası yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesini ve kamu politikası disiplininin yaygınlaştırılmasını sağlayacak beş önemli fırsatın yakalanmış olduğu görülmekle birlikte, henüz bu fırsatlardan yararlanabildiğini söylemek pek mümkün değildir (Akdoğan, 2011: 75-76).

3. KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASINDA ROL OYNAYAN AKTÖRLER

Oldukça karmaşık ve döngüsel bir süreç olarak ifade edilen kamu politikalarının oluşturulması sürecinde, farklı çevrelerden ve farklı kesimlerden birçok aktörün yer aldığı görülmektedir. Bu aktörlerden bazıları, kamu politikalarının belirlenmesinde, doğrudan karar verme mekanizmasının içerisinde yer alırken, bazıları da karar vericileri etkileyerek bu sürecin içinde yer almaya çalışmaktadırlar (Yıldız ve diğerleri, 2013: 19). Bu bağlamda kamu politikalarının oluşturulması sürecinde yer alan aktörleri ana hatlarıyla; devlet yapılanması içinde yer alan geleneksel aktörler (Yasama, Yargı, Hükümet, Bürokrasi ve Siyasal Partiler) ve özellikle son dönemde, geleneksel aktörleri çeşitli yöntemlerle etkilemeye çalışarak, etkinliklerini daha da fazla ön plana çıkarmaya başlayan sivil aktörler (Vatandaşlar, Sivil Toplum Kuruluşları, Medya, Düşünce Kuruluşları ve Politika Danışmanları) biçiminde değerlendirmek mümkündür.

Kamu politikalarının oluşturulması sürecinin yönetim anlayışından büyük ölçüde etkilendiği ve yapısının büyük ölçüde yönetim paradigmasına bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda geleneksel kamu yönetimi anlayışının hakim olduğu dönemde kamu politikalarının belirlenmesinde esas rolün geleneksel aktörler tarafından oynandığı ve geleneksel aktörler içinde de hükümet ve kamu bürokrasisinin bu noktada oldukça etkin olduğunu söylemek gerekmektedir (Çevik ve diğerleri, 2008: 37; Aksoy, 2008: 110). 1980'lerden itibaren yönetim anlayışında yaşanan değişim, bir taraftan kamu yönetimi yapılanmasını derinden etkilerken, diğer taraftan da kamu yönetiminin en önemli çıktılarında birisi olan kamu politikalarını ve oluşturulması sürecini değişime zorlamaktadır. Geleneksel dönemde kamu politikalarının oluşturulması sürecine çok daha sınırlı ölçüde katılan sivil aktörlerin, yönetim anlayışındaki paradigma değişimiyle birlikte bu sürece, büyük ölçüde katılmaya başladıkları ve talepleri doğrultusunda geleneksel aktörleri yönlendirmeye çalıştıkları görülmektedir. Böylelikle yeni kamu yönetimi anlayışıyla birlikte devletin tek taraflı politika oluşturma tekelinin büyük oranda ortadan kalktığını ve kamu politikalarının oluşturulması sürecinin çok aktörlü bir yapılanmaya doğru dönüştüğünü söylemek mümkündür.

4. KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASINDA YENİ BİR FAKTÖR: YENİ İLETİŞİM ARAÇLARI VE SOSYAL AĞLAR

Kamu politikaları alanında yaşanan gelişmeler her geçen gün biraz daha hızlanmaktadır. Kamu kaynaklarının sınırlı olmasına karşın toplumun talep ve beklentilerinin her geçen gün artması, toplumun her bir kesiminin kamusal politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek adına büyük bir rekabetin içine girmelerine neden olmaktadır. Farklı değer yargıları ve düşüncelerin ortaya çıkardığı bu rekabet ortamında, kamusal politikaların oluşturulması sürecini etkileyen yeni faktörlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir (Demirci, 2011: 137). Bu yeni faktörlerin arasında, kamu politikalarının belirlenmesi sürecini ve diğer birçok aktörü derinden etkilemesi nedeniyle yeni iletişim araçları ve sosyal ağların da olduğunu söylemek mümkündür.

4.1. Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Bilişim devrimiyle birlikte ortaya çıkan ve iletişim araçlarında muazzam bir dönüşüm başlatan en önemli olay olarak internetin keşfedilmesi ve insanoğlunun kullanımına açılmasını söylemek mümkündür. İnternet, 1970'li yılların başında ABD'de, ilk olarak Savunma Bakanlığı tarafından ülke topraklarına karşı yapılacak bir nükleer saldırıyı önlemek

için bir proje olarak ortaya çıkarılmıştır. Daha sonraki dönemlerde bazı kamu kuruluşları ve üniversiteler tarafından da kullanılmaya başlandığı görülen internet teknolojisinin, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünyada yaygın olarak kullanılan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağını ifade ettiği görülmektedir. İnsanoğlunun bilgisayar ve internet sayesinde, birçok alandaki bilgilere çok daha kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişilebildiğini söylemek gerekmektedir. Bu teknoloji, daha sonra Avrupa'ya geçmiş ve 1980'lerde web teknolojisine dönüşmüştür (Karlı, 2010: 202-203).

Türkiye'de bilim ve teknolojinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, ilk olarak 1963 yılında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu'nun (TÜBİTAK) kurulması ile başlamıştır. 1986 yılında ise Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) hayata geçirilmiş ve aynı yıl Ege Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, ODTÜ ve TÜBİTAK tarafından internetin alt yapısı hazırlanmıştır (Uçkan, 2010: 120-121). Türkiye'de internet kullanımının ilk adımları ise 1991 yılında TÜBİTAK-ODTÜ ortaklığıyla hazırlanan TÜBİTAK-DPT projesinin kabul edilmesiyle atılmıştır. Diğer taraftan Türkiye'de fiziksel olarak ilk internet bağlantı girişimi 1992'de, TÜBİTAK ile ODTÜ'nün ortak çalışmaları sonucunda Hollanda'nın NIKHEF Araştırma Merkezi ile ODTÜ arasında gerçekleştirilmiş ve 1993'te de internet, Türkiye'nin genel kullanımına açılmıştır. Daha sonrasında yine TÜBİTAK tarafından hayata geçirilen ULAKNET projesi ile neredeyse Türkiye'deki üniversitelerin tamamı internet ile tanışmıştır. Başbakanlık tarafından yürütülen Kamu-Net projesi ile de bütün kamu kurumlarının internete bağlanması hedeflenmiştir (Karlı, 2010: 203; Atasoy, 2005: 212).

İnternet teknolojisinin ortaya çıkardığı en önemli iletişim araçlarından birisi, internet üzerinden gönderilen dijital mektup anlamına gelen elektronik posta yani e-mail'dir. İlk elektronik posta mesajı, 1971 yılında mühendis Ray Tomlinson tarafından gönderilmiştir. Başlangıçta sadece tek bir kullanıcıya gönderilebilen elektronik postalar, Tomlinson tarafından @ işaretinin keşfedilmesiyle birlikte birden fazla kullanıcıya gönderilebilir bir hale gelmiştir. İnternetin belki de en çok kullanılan özelliği olan e-mail, kullanıcıların bilgisayar ağları üzerinden birbirleriyle çok daha kolay ve hızlı bir biçimde haberleşmelerine olanak tanımaktadır. Başlangıçta sadece düz yazı gönderimi için geliştirilen e-mailin günümüzde resim, müzik, ses, video, html dokümanı gibi birçok nesnenin paylaşılmasına imkan sağladığı görülmektedir. Ucuzluğu, kolaylığı ve hızlı olması nedeniyle dünyada her gün milyarlarca e-mail gönderimi gerçekleştirilmekte ve dünyanın bir ucundaki insanların dünyanın öbür ucundaki insanlarla olan iletişimi ve etkileşimi birkaç saniye içinde sağlanabilmektedir (<http://www.armaweb.com.tr>, 21.09.2014; <http://www.turksan.com>, 21.09.2014).

İnternet teknolojisinin ortaya çıkardığı en önemli iletişim araçlarından bir diğeri de, son dönemde oldukça ön plana çıkan ve hemen hemen her alanı etkisi altına alan sosyal ağlar'dır. Sosyal ya da toplumsal ağ kavramı, "bir ya da birden fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış, dolayısıyla toplumsal bir bağ oluşturan bireyler" şeklinde tanımlanabilmektedir. Sosyal ağlar, "çevrimiçi (online) ortamda yararlı bilgileri toplayarak ve bunları başkalarıyla paylaşarak, diğer insanlarla ilişki kurmaya olanak tanıyan kişisel web sayfaları" şeklinde de ifade edilebilmektedir (Özmen ve diğerleri, 2011: 42-43). İnternet teknolojisinin hızlı gelişmesi, bireylerin sosyal ağlara ilişkin her geçen gün artan talep ve beklentileri ile süreç içinde insanların bu sosyal paylaşım ağlarında uzun zaman geçirmeleri, sosyal paylaşım ağlarının gelişmesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Günümüzde bazı sosyal paylaşım ağlarının dünya çapında milyonlarca üyesinin bulunması bunun açık bir göstergesi durumundadır (Karlı, 2010: 205).

İlk olarak 1997 yılında kurulan ve milyonlarca kullanıcıya ulaşmasına rağmen sürdürülebilirlik konusunda başarılı olamayarak verdiği hizmeti sonlandırmak durumunda kalan sosyal paylaşım ağlarının ikincisinin, 2001 yılında iş dünyasındaki kişilerin özellikle yeni girişimcilerin iletişim kurmasını sağlamak üzere hayata geçirildiği ve 200 ülkede 500 binin üzerinde üye sayısına ulaştığı görülmektedir. Ancak sosyal ağlara ilişkin asıl gelişme ise 2003 yılı sonrasında gerçekleşmiştir. Harvard Üniversitesinin eski öğrencilerinden olan 3 arkadaş tarafından 2004 yılında kurulan “The Facebook”, kısa bir süre sonra Harvard Üniversitesi öğrencileri arasında hızla yayılmıştır. Başlangıçta üyelik için bazı şartlar isteyen ve buna rağmen kullanım yaygınlığı her geçen gün artan Facebook, 2005 yılının sonlarına doğru ABD, Kanada, Meksika, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda ve İrlanda’daki 25.000’in üzerinde üniversiteyi sistemine dahil etmeyi başarmıştır. 2006 yılından itibaren 13 yaş üzeri ve e-posta adresi olan tüm internet kullanıcılarını üyeliğe kabul etmeye başlayan Facebook, 2010 yılı itibarıyla tüm dünyada 500 milyonu aşan kullanıcı sayısı ile, dünyanın en yaygın sosyal paylaşım ağı haline gelmiştir. Kullanıcılarının yarısından fazlası her gün düzenli olarak siteye girmekte ve ayda 3 milyardan fazla fotoğraf, 5 milyardan fazla içerik metni, 4 milyara yakın da olay duyurusu paylaşılmaktadır. Bu haliyle kullanımı tüm dünyada her geçen gün hızla yaygınlaşan bu sosyal paylaşım sitesi, Google’dan sonraki en değerli firmalardan birisi haline gelmiştir (Karlı, 2010: 205-206; Özmen ve diğerleri, 2011: 43).

Diğer taraftan cep telefonları veya web üzerinden yazılan mesajların paylaşılmasından ortaya çıkan Twitter, yüz binleri bir araya toplayarak, anlık, kısa sohbet yapma olanağı tanımaktadır. Başka bir ifadeyle Twitter, insanın gerçek hayatta içinde bulunduğu anda ne yaptığını, onu izleyenlere kısa mesajlarla özetlediği, durumunu paylaştığı ve günümüzde siyasetçilerden bürokratlara, akademisyenlerden öğrencilere, özel sektör yöneticilerinden çalışanlarına, esnafından işçisine, yaşlısından gencine, erkeğinden kadınına kadar hemen hemen herkesin sıklıkla kullandığı bir sosyal paylaşım sitesi haline gelmiştir. Yapılan araştırmalara göre dünya üzerinde yaklaşık 550 milyon, Türkiye’de ise yaklaşık 10 milyon Twitter kullanıcısının bulunduğu belirtilmektedir (<http://www.gazetebilkent.com>, 17.06.2014).

Bu noktada son olarak üzerinde önemle durulması gereken yeni iletişim araçlarından bir diğeri de, cep telefonlarının geliştirilmesidir. Aslında telefon yeni bir icat olmayıp, 1876 yılında hayatımıza girmiştir. Ancak geleneksel telefonun çok daha gelişmiş bir modeli olan ve en önemlisi kişiler tarafından yanlarında sürekli olarak taşınabilir hale gelen bu yeni telefonların, adeta iletişim alanında yeni bir çığır açmış olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, günümüzde küçüğünden büyüğüne yoksulundan zenginine hemen hemen herkesin kullandığı cep telefonları, neredeyse insanların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren kullanımı yaygınlaşan cep telefonlarının son dönemde yeni bir kimlik değişimine gittiği ve internet teknolojisiyle birleştirilerek yeni akıllı telefon modellerinin üretildiği görülmektedir. İnternet ile telefonu bir noktada birleştiren bu yeni teknoloji, insanlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi çok daha kolay ve hızlı bir hale getirmektedir. Artık insanlar, buldukları her noktadan dünyanın dört bir tarafında olup bitenden anında haberdar olma ve konuya ilişkin görüşlerini açıklama imkanına sahip olmuşlardır.

4.2. Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Siyasal Alanda Kullanılması

Siyasal düzlemde internet teknolojisi, daha önceki dönemlerde kullanılmış olmakla birlikte, 1996 yılında ABD’de gerçekleştirilen seçim kampanyalarında etkin ve yaygın bir biçimde kullanıldığı kabul edilmektedir. İnternetin siyasal alan üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan

çalışmalar, 1996 yılında ABD’de gerçekleştirilen seçimlerde, yaklaşık 10 milyon seçmenin oylarını internetten temin ettiklerini ve internette yer alan bilgi, belge ve materyallerden etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum günümüzün en önemli ve etkin iletişim araçlarından birisi olan televizyonlar ile karşılaştırıldığında, internetin, geleceğin siyasetinde oldukça önemli bir rol oynayacağını açık bir göstergesi şeklinde değerlendirilmektedir. Daha sonraki dönemde hemen hemen dünyanın birçok ülkesinde yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanan internetin, Türkiye’de ise 2002 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde etkin bir biçimde kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Sitembölükbaşı, 2003: 194-195).

İnternet teknolojisinin ortaya çıkardığı sosyal ağların da siyasal alanda ve seçim kampanyalarında sıklıkla ve etkin bir biçimde kullanıldığını ifade etmek gerekmektedir. Yapılan birçok çalışmada, 2008 yılında ABD’de gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde sosyal ağların, Barrack Obama tarafından oldukça yoğun ve etkin bir biçimde kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yapılan çalışmalar, sosyal ağların Obama’nın seçim zaferinde oldukça etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal ağların siyasal alandaki etkinliğinin daha iyi anlaşılabilmesi adına South Üniversitesi tarafından yayınlanan bir rapor oldukça anlamlıdır. Rapora göre sosyal ağların, seçim dönemlerinde kampanya merkezlerine gelen ziyaretçi sayısından çok daha fazla takipçisinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Kamu politikalarının oluşturulması sürecinin en etkin biçimde hükümetler tarafından etkilendiği göz önüne alındığında, gerçekte hükümetin belirlenmesi, bir ölçüde kamu politikalarının da baştan etkilenmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle gerçekte sosyal ağlar üzerinden vatandaşlar, sadece hükümetleri değil aynı zamanda iktidar yaptığı hükümetlerin politikalarını da onaylamaktadırlar (Aktaran <http://www.havadiskibris.com>, 17.06.2014).

İnternet ve sosyal ağların siyasal alandaki etkilerini sadece seçim dönemleri ile sınırlandırmak mümkün değildir. Günümüzde siyasi partiler ve siyasetçiler, internet teknolojisini ve sosyal ağları seçim dönemlerinin dışında da oldukça etkin bir biçimde kullanmaya devam etmektedirler. Bu bağlamda günümüzün hemen hemen bütün siyasal partilerinin ve siyasetçilerinin yeni iletişim araçlarını ve sosyal ağları; görüş ve düşüncelerini toplumla paylaşmak, gerektiğinde toplumu yönlendirerek iktidar üzerinde kamuoyu baskısı yaratmak, toplumun talep ve beklentilerini öğrenmek, toplumun bir konu veya sorun karşısındaki tepkilerini ölçmek gibi çeşitli amaçlarla çok yoğun ve etkin bir biçimde kullandıklarını söylemek gerekmektedir (Karlı, 2010: 207; Karlı ve diğerleri, 2011: 142). Nitekim Digital Daya’nın 2012 yılında gerçekleştirdiği World Leader’s On Twitter Ranking Report sonuçları bu durumu açık bir biçimde desteklemektedir. Raporun sonuçlarına göre, devlet başkanlarından % 75’inin twitter hesabı kullandığı ve bir önceki senenin kullanım oranlarına göre oldukça önemli bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda 2011 yılında 164 ülkeden 69’unun devlet başkanı twitter hesabı kullanırken, 2012 yılında bu sayı 123’e çıkmıştır (Aktaran <http://www.havadiskibris.com>, 17.06.2014). Yine Türkiye’deki, gerek iktidarda gerekse muhalefette yer alan siyasal partilerin ve siyasetçilerin de internet ve sosyal ağları etkin bir biçimde kullandıklarını söylemek mümkündür.³

³ İktidar partisi olan Ak Parti’nin, iki ayrı twitter hesabı üzerinden yaklaşık 10 bin twett attığı ve yaklaşık 200 bin kişi tarafından takip edildiği görülmektedir. Muhalefet partilerinin de yoğun bir biçimde internet ve sosyal ağlardan faydalanmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Öyle ki, Milliyetçi Hareket Partisi’nin, kullanmış olduğu üç ayrı twitter hesabı üzerinden yaklaşık olarak 30 bin twett attığı ve yaklaşık 250 bin kişi tarafından takip edildiği görülmektedir. Bir diğer muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi ise, kullanmış olduğu iki ayrı twitter hesabı üzerinden yaklaşık 150 bin twett atmış ve yine yaklaşık olarak 500 bin kişi tarafından takip edilmiştir. Bu noktada hemen şunu belirtelim ki, Ak Parti sosyal ağları, hem genel merkez hem de il ve ilçe teşkilatları

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kullanımı sadece siyasal partiler ve siyasetçilerle de sınırlı değildir. Günümüzde neredeyse bütün yönetimler, yeni iletişim araçları ve sosyal ağları, vatandaşlara daha geniş imkan sunmanın ve vatandaşlardan, gerekli geri dönüşleri almanın bir aracı olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda e-devlet, e-katılım, e-yönetişim gibi yeni kavramların ve dijital yöntemlerin hayata geçirildiği görülmektedir. Hemen hemen her düzeydeki yönetim birimi internet üzerinde web sayfası veya sosyal ağlar oluşturarak kamuoyunun bir konuya veya kamusal hizmete ilişkin talep ve beklentilerini öğrenmeye veya tepkilerini ve eleştirilerini karşılamaya çalışmaktadır.⁴ Bu bağlamda yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, bir taraftan geleneksel katılma yöntemlerini elektronik sisteme taşıırken, diğer taraftan da çağın gereklerine uygun yeni katılma yöntemlerini hayata geçirmeye çalıştığını söylemek mümkündür. Yine yönetimler, internet sayesinde gerçekleştirdiği hizmetleri ve oluşturduğu politikaları halka duyurarak bir ölçüde yaptığı işlerin ve gerçekleştirdiği hizmetlerin meşruiyetini de sağlamaya çalışmaktadır. Böylelikle gerçekte hem kamusal hizmet ve politikaların toplum tarafından daha fazla içselleştirilmesi ve sahiplenilmesi sağlanmakta, hem de vatandaşların, yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar üzerinden karar alma ve politika oluşturma süreçlerine katılmaları temin edilmiş olmaktadır (Sitembölükbaşı, 2003: 195; Sobacı ve diğerleri, 2010: 792).

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar sayesinde yönetim anlayışında yaşanan bu değişim, merkeziyetçi yönetimleri büyük ölçüde aşındırmakta, geniş katılımlı ve çok aktörlü yönetim anlayışını benimseyen yönetim anlayışının yerleşmesine olanak tanımakta (Uçkan, 2010: 113), yönetsel süreçlerin basitleştirilmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar, vatandaşları sadece seçim dönemlerinde oy kullanan, diğer dönemlerde ise pasif bir niteliğe bürünen yapılarından kurtararak, seçim dönemleri dışında da seslerini duyurabilmelerine olanak tanımakta ve katılımcı demokrasinin hayata geçirilmesinde oldukça önemli bir rol üstlenmektedir (Sobacı ve diğerleri, 2010: 786-787,792).

---

düzeyinde etkin bir biçimde kullanırken, muhalefet partilerinin daha çok genel merkez üzerinden sosyal ağları kullanmaya çalıştıkları görülmektedir. Diğer taraftan siyasal partilerin yanında siyasetçilerin de bireysel olarak yeni iletişim araçları ve sosyal ağları etkin bir biçimde kullanmakta olduğunu söylemek gerekmektedir. Örneğin, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın; yaklaşık 6 milyon kişi tarafından takip edildiği ve yaklaşık 3.500 tweet attığı, başbakanlığı döneminde de yaklaşık 4.5 milyon kişi tarafından takip edildiği ve yaklaşık 3 bin tweet attığı görülmektedir. Diğer taraftan bakanların yaklaşık olarak 500 bin ile 1 milyon kişi arasında değişen takipçilerinin olduğu ve yine yaklaşık olarak 1.500 ile 2 bin arasında tweet attıkları görülmektedir. Yine şu an muhalefette yer alan siyasetçilerden Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2 milyon takipçisinin olduğu ve 2 bin tweet attığı, Devlet Bahçeli'nin 1 milyon takipçisinin olduğu ve 1.300 tweet attığı gözlemlenmektedir.

⁴ Türkiye'de; merkezi yönetim içinde yer alan Cumhurbaşkanlığından başbakanlığa, bakanlıklardan bağlı kuruluşlara kadar, yerel yönetimler içinde yer alan büyükşehir belediyelerinden ilçe belediyelerine kadar, hizmet yerinden yönetim kuruluşları içinde yer alan üniversitelerden meslek kuruluşlarına ve Kit'lere kadar hemen hemen bütün kurumların sosyal ağları kullandıkları görülmektedir. Örneğin; Cumhurbaşkanlığı 1,5 milyon kişi tarafından takip edilmekte ve yaklaşık 2 bin tweet atmış, Gençlik ve Spor Bakanlığı 120 bin kişi tarafından takip edilmekte ve 8.500 tweet atmış, Dışişleri Bakanlığı 500 bin kişi tarafından takip edilmekte ve 8 bin tweet atmış, Sağlık Bakanlığı 100 bin kişi tarafından takip edilmekte ve 3.200 tweet atmıştır. Yine AFAD, TOKİ, Türkiye İş Kurumu, TCDD, DHMİ, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kuruluşların da yaklaşık olarak 5 bin ile 15 bin kişi tarafından takip edildiği ve 5-6 bin civarında tweet attıkları görülmektedir. Yine vatandaşlarla çok daha iç içe olan yerel yönetim birimlerinin de sosyal ağları sıklıkla kullandıkları hatta bu ağları hizmetlerin yerine getirilmesi, duyurulması, şikayetlerin kabul edilmesi ve vatandaşların sorunlarının çözülmesi amacıyla dahi kullandıkları görülmektedir.

4.3. Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Kamu Politikalarının Oluşturulmasındaki Rolü

Gerçekte askeri bir projeden ortaya çıkmasına rağmen dünyanın en özgürlükçü iletişim ağlarından birisi haline dönüşen internet ve sosyal ağlar, milyarlarca bilgisayar, dolayısıyla milyarlarca insanı birbirine bağlayan oldukça önemli bir iletişim ve etkileşim aracı haline gelmişlerdir. Yeni iletişim araçlarının kullanımı, var olan sınırları ortadan kaldırmakta ve bilginin özgürce paylaşılabilirdiği yeni bir toplum düzenini ortaya çıkarmaktadır. Sanal ortamın coğrafi uzaklıklarını yok sayan ve dünyanın dört bir yanından milyonlarca kullanıcıyı çok kolay ve zahmetsizce bir araya getiren bu yeni teknolojinin, dünyayı adeta “küresel bir köye” dönüştürmekte olduğu ifade edilmektedir. (Denizci, 2009: 48-49).

İletişim teknolojilerinde yaşanan bu gelişmeler, tüm dünyada ve Türkiye’de hemen hemen her bir sektörü ve süreci etkilediği gibi, kamu yönetimi alanını ve onun en önemli çıktılarından birisi olan kamu politikalarını derinden etkilemektedir. Yeni iletişim araçlarının özellikle, günümüzün en önemli sermayesi olarak kabul edilen bilginin; milyarlarca insan tarafından çok daha ucuz, kolay ve hızlı bir şekilde paylaşılmasına ve öğrenilmesine imkân sağlaması, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde de oldukça önemli etkiler yaratmaktadır. Çünkü bir konu ya da toplumsal bir sorundan haberdar olan toplumlar, gerektiğinde çeşitli yöntemleri kullanarak karar alıcılar ve politika oluşturucular üzerinde baskı unsuru haline gelebilmekte ve oluşturulacak olan kamu politikalarını talep ve beklentileri doğrultusunda yönlendirebilmektedirler. Üstelik talep ve isteklerinin yönetimler tarafından yerine getirilmesini sağlayabilmek amacıyla gerek ulusal, gerekse uluslararası kamuoyundan faydalanma yoluna dahi gidebilmektedirler. Bir diğer ifadeyle bu yeni düzende bireyler, siyasal alanla çok daha fazla iletişim ve etkileşim içinde bulunmakta, yönetimler tarafından kendisine sunulanla yetinmeyerek daha fazlasını isteme imkanına sahip olabilmektedirler.

İnternet ve sosyal ağlar, sanal ortamda gerçekleşen bir iletişim ve etkileşim olması nedeniyle yüz yüzelikten ve gerçeklikten yoksun olmakla eleştirilmektedir. Bu eleştirilere rağmen, farklı düşüncelerin paylaşılabilmesi olanak tanınması ve ortak bir fikirde birleşerek yeni çözümler üretilmesi bakımından oldukça önemli bir araç haline gelmişlerdir (Özmen ve diğerleri, 2011: 42-43). Geçmiş dönemlerde çok daha kısıtlı ve sınırlı bir biçimde gerçekleşen haberleşmenin, önündeki engellerin ortadan kalktığı ve böylelikle sanal dünyadaki haberleşmenin çok daha geniş kitlelere ulaşabildiği gözlemlenmektedir. Artık her türlü sesli, görüntülü ve yazılı bilgi ve belge dünyanın dört bir yanına anında ulaştırılabilir bir hale gelmiştir. Böylelikle insanların, günümüzde internet veya Facebook, Twitter, Friendfeed, MySpace, YouTube, Bebo, Friendster gibi sosyal paylaşım ağları üzerinden çok daha hızlı ve kolay bir biçimde haberleşebildiklerini söylemek mümkündür. Bu durum, daha çok bilen, daha çok talep eden, sorgulayan ve hesap soran bir toplumu meydana çıkarmıştır. Bu toplum yapısı, yönetime ve politika oluşturma süreçlerine daha fazla katılma talebinde bulunmaktadır. Toplumda meydana gelen bu değişim, toplumu bir aktör olarak görmeyen geleneksel yönetim anlayışının tek yönlü yönetme anlayışının terk edilmesine ve çok aktörlü bir yönetim anlayışına doğru dönüşmesine neden olmuştur (Karlı ve diğerleri, 2011: 154; Atasoy, 2005: 201).

Özellikle son dönemde hayatımıza giren akıllı cep telefonları sayesinde insanların her an internete ve sosyal paylaşım ağlarına erişebilir olmaları, internetin ve sosyal paylaşım ağlarının çok daha fazla hayatımızın içinde olmalarına neden olmaktadır. Böylelikle bütün bireyler, her bir yeniliği ve değişimi gerçekleştirdiği anda öğrenebilmekte ve daha da önemlisi

tüm bunlara ilişkin görüş ve düşüncelerini sosyal ağlar üzerinden belirterek mevcut olayı, konuyu ya da bir hükümet politikasını kolaylıkla tartışma imkanına kavuşabilmektedirler. Bu durum, devlet ile toplum arasındaki tek yönlü iletişim ve etkileşimin ortadan kalkmasına ve karşılıklı iletişim ve etkileşimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Devlet ile toplum arasında ortaya çıkan bu yeni iletişim türü, bir taraftan bireylerin, devletten ve kamu bürokrasilerinden olan beklentilerinin yeniden biçimlenmesine, diğer taraftan da devletlerin, bu değişen talep ve beklentileri karşılama noktasında daha yoğun ve daha sistematik bir biçimde hareket etmelerine neden olmaktadır. Bu yeni gelişmeler, politika oluşturma sürecini daha şeffaf ve katılımcı bir hale getirmekte ve böylelikle ortak yönetme anlamına gelen yönetim anlayışının yerleştirilmesi noktasında değişime zorlamaktadır. (Parlak, 2003: 369; Kapucu ve diğerleri, 2010: 560). Örneğin, Türkiye’de Devlet Demir Yolları İşletmesi, hızlı trenlerin rengini internet üzerinden vatandaşlara danışarak tespit etmiştir. Yine Sakarya Büyükşehir Belediyesi yenilediği şehir içi trenlerinin adını, internet üzerinden vatandaşlarına danışarak belirlemiştir. Diğer taraftan İçişleri Bakanlığı, AB standartlarına uyum yakalayabilmek adına geliştirdiği yeni ehliyet modellerini vatandaşlar ile paylaşılmış, ancak tasarlanan ehliyetlerin özellikle rengi konusunda, vatandaşlardan gelen yoğun tepkiler üzerine, tasarım aynı kalmak koşuluyla ehliyetlerin renginde önemli bir değişikliğe gitmiştir.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kamu politikalarının oluşturulmasındaki bir diğer rolü de, gündem oluşturma aşamasında ortaya çıkmaktadır. Döngüsel bir süreç olarak ifade edilen ve çeşitli aşamalardan meydana gelen kamu politikası oluşturma sürecinin en önemli aşamalarından birisinin de gündem oluşturma olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekte gündem oluşturma, bir politika oluşturma sürecinin fiilen başlamakta olduğunun da bir göstergesidir (Akdoğan, 2011: 78). Çünkü çeşitli yollarla bir biçimde gündeme taşınan toplumsal bir sorunun karar alıcılar tarafından dikkate alınmaması çok da mümkün görünmemektedir. Bu noktada en önemli sorun, bir sorunun veya konunun nasıl ve hangi araçlarla toplumun ve oradan da karar alıcıların gündemine taşınacağıdır. Çünkü gerçekten de gündem oluşturma, oldukça meşakkatli bir süreçtir ve bazı durumlarda yıllardır ortada olan bir sorun veya konu sırf gündeme taşınmadığı için hala bir kamu politikasına konu olamamıştır. Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların; bilgi ve belgelerin paylaşılmasını kolaylaştırması, insanlar arasındaki iletişimi hızlandırması ve gerektiğinde dünyanın bir ucundan diğer ucuna saniyeler içinde ulaşabilir olması, bir sorunun veya konunun çok hızlı bir biçimde gündeme taşınabilmesini sağlamaktadır. Hatta öyle ki, yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar sayesinde bir sorunun veya konunun sadece ülke gündemine taşınmakla kalmadığını, çok kısa bir zaman diliminde uluslararası gündemin de bir konusu haline gelebildiğini söylemek mümkündür. Örneğin, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde ortaya çıkan muhalefet olaylarının uluslararası gündeme taşınmasında, yine Gezi Parkında başlayan küçük çaplı bir gösterinin ülke gündemine taşınmasında, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların oldukça önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kamu politikalarının oluşturulmasındaki bir diğer rolü, politika oluşturma sürecinin basitleştirilmesini ve hızlandırılmasını sağlamasıdır. Toplumsal bir sorunun ortaya çıkması, tanımlanması, gündeme taşınması, alternatif çözüm önerilerinin belirlenmesi, politikaya ilişkin karar alınması, politikanın uygulanması ve uygulamaların değerlendirilmesi gibi bir birini takip eden birçok aşamadan oluşan politika oluşturma sürecinin, oldukça uzun bir süreç olduğu birçok kesim tarafından ifade edilmektedir. Bunun yanında işin asıl mutfağında yer alan ve oluşturulan bütün kamu politikalarının alt yapısını hazırlayan bürokrasinin kurallara ve işleyişlere aşırı derecede bağlı, ağır ve hantal işleyen

yapısı da göz önüne alındığında, bu sürecin çok daha uzun bir zaman kaybına neden olduğu görülmektedir. Üstelik geleneksel dönemde bilgi, belge ve verile ulaşmanın çok daha zor olduğu, haberleşmenin ve iletişimin daha sınırlı düzeylerde gerçekleştirildiği dikkate alındığında, bu sürecin ne derecede meşakkatli olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Ancak teknolojik gelişmelerle birlikte oldukça yaygınlaşan yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar; bilgi, belge ve verilere anında ulaşma imkanı sağlayarak, politika oluşturma sürenin oldukça hızlanmasına ve basitleşmesine katkı sağlamaktadır. Örneğin, önceki dönemlerde bir konu hakkında bilgi toplamak veya veri elde edebilmek için haftalarca, aylarca ya da yıllarca araştırma yapılması gerekirken, günümüzde yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar sayesinde gerekli bilgi veya verilere günler, saatler veya saniyeler içerisinde ulaşılabilmektedir. Diğer taraftan insanlar ve kurumlar arasındaki iletişimi ve haberleşmeyi oldukça hızlandırması ve kolaylaştırması, hem her bir aşamanın kendi içindeki işleyişin basitleşmesine ve hızlanmasına hem de bir aşamadan diğerine çok kısa bir zaman dilimi içerisinde geçilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, bir taraftan politika oluşturma süreçlerinin kısaltılmasını sağlarken, diğer taraftan da politika sürecindeki maliyetlerin azaltılmasına da yardımcı olmaktadır.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kamu politikalarının oluşturulmasındaki bir diğer rolü, kararlara katılma ve temsil noktasında ortaya çıkmaktadır. Geleneksel dönemin düşünsel ve yapısal özelliklerinden ve temsili demokrasinin uygulamasından kaynaklanan sorunlar nedeniyle toplumun büyük bir kesiminin talep, beklenti ve görüşlerinin, karar alma ve politika oluşturma süreçlerine dahil edilmediği görülmektedir. Bu durum, toplum içinde temsil kabiliyeti oldukça düşük olan azınlık gruplar için daha da vahimdir. Çünkü çoğunlukta bulunan grupların görüş ve düşünceleri ile talep ve beklentileri kimi zaman politika oluşturma süreçlerine sınırlı da olsa yansıtılabilse de, azınlıkta yer alan grupların görüş ve düşünceleri ile talep ve beklentilerinin, karar alma ve politika oluşturma süreçlerine, neredeyse hiç yansıtılmadığını söylemek mümkündür (Nacak, 2014: 200). Bu noktada yeni iletişim araçları ve sosyal ağların oldukça önemli bir işlevi yerine getirerek, kamu politikalarının oluşturulması açısından kararlara katılma ve süreçlerde temsil edilme sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmakta olduğunu söylemek mümkündür. Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kullanımının herkese açık olması, toplumun her bir ferдинin veya topluluğunun bir konu hakkındaki görüş ve düşünceleri ile talep ve beklentilerini kolay, hızlı ve rahat bir biçimde açıklayabilme imkanının bulunması, en küçük azınlık grupların bile zaman zaman yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar üzerinden geniş kitleri etkisi altına alarak veya genel bir kamuoyu kanaati ortaya çıkararak karar alıcılar ve oluşturulan politikalar üzerinde etkin olabilmeleri, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde yaşanan temsil ve katılma sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle toplum içerisinde yer alan bütün paydaşların, güçlerine ve çoğunluğuna bakılmaksızın, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde yer almaları sağlanmış olmaktadır. Örneğin, Banko ve Babaoğlan tarafından Gezi Parkı eylemlerine yönelik yapılan bir çalışmada; Gezi Parkı eylemlerinde, neredeyse Twitter üzerinde hesabı bulunan her aktif kullanıcının en az bir mesaj attığı ifade edilmektedir. Üstelik olayların yaşandığı dönemde birçok kişinin Twitter üzerinde ilk defa yeni bir hesap açtıkları ve bu kullanım artışıyla birlikte Türkiye'nin en aktif Twitter kullanımı sıralamasında en üst sıralarda yer almaya başladığını da ayrıca ifade etmek gerekmektedir (2013: 16-18).

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kamu politikalarının oluşturulmasındaki bir diğer rolü, kamuoyu oluşumuna imkan tanımasıdır. Günümüzde kamuoyu, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde yer alan en önemli aktörlerden birisi haline gelmiştir. Ancak bir sorun veya konuya ilişkin kamuoyunun oluşturulması oldukça güç ve meşakkatli bir süreçtir. Çünkü

bir sorun veya konudan milyonlarca insanı haberdar etmek ve bu kişileri bir kanaat çerçevesinde birleştirmek her zaman mümkün olamamaktadır. Üstelik geleneksel haberleşme teknikleriyle bu işlemi gerçekleştirmek bazı durumlarda oldukça uzun bir zaman alabilmektedir. Bu da, kimi zaman bir sorun veya konuya ilişkin daha kamuoyu oluşturulmadan kamu politikasının oluşturulması durumuyla karşı karşıya kalınmasına neden olabilmektedir. Ancak yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kullanılması ve her geçen gün yaygınlaşması, sahip oldukları hızlı ve kolay kitlesel haberleşme gücü sayesinde, bir toplumda çok hızlı bir biçimde kamuoyu oluşturabilmesine olanak tanımaktadır. Böylelikle toplumun ilgili kesimleri veya büyük bir bölümü, oluşturulacak bir kamu politikasının doğrudan bir aktörü veya karar alıcıları doğrudan etkileyen bir baskı unsuru haline gelebilmektedir. Örneğin, yapılan araştırmalarda Gezi Parkı eylemlerine yönelik kamuoyunun çok kısa bir zaman dilimi içinde oluşmasında, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların oldukça önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kamu politikalarının oluşturulmasındaki bir diğer rolü, alınan kararların ve oluşturulan politikaların meşruiyetinin sağlanarak halk tarafından çabuk ve çok daha kolay bir biçimde içselleştirilebilmesinin temin edilmesidir. Çünkü meşruiyet, katılma ile doğru orantılı bir kavramdır ve karar alma ve politika oluşturma süreçlerine olan katılma arttıkça, doğal olarak alınan kararların ve oluşturulan politikaların da meşruiyeti aynı oranda artmaktadır. Dolayısıyla toplumun ilgili kesimlerinin veya katılmak isteyen herkesin yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar üzerinden politika oluşturma sürecine, diğer yöntemlere nazaran çok daha kolay ve hızlı bir biçimde, sınırlı da olsa katılma imkanına sahip olmasının meşruiyet sorununu azalttığı söylenebilir. Ayrıca bireylerin, katılma imkanının bulunmadığı durumlarda en azından oluşturulacak olan ya da oluşturulmuş olan politikaya ilişkin görüş ve düşüncelerini açıklayarak bu noktada bir kamuoyu oluşturabilme imkanına sahip olması, oluşturulan bu kamuoyu ile bir konuyu gündeme taşıyabilmesi veya gündemdeki bir konuya ilişkin karar alıcılar üzerinde etkin bir baskı unsuru haline dönüşebilmesi, bir taraftan kamu politikalarının meşruiyet sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmakta, diğer taraftan da oluşturulan kamu politikalarının toplum tarafından çok daha kolay ve hızlı bir biçimde kabullenilmesine ve içselleştirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca bu durum, uygulamaya konulan bir kamu politikasının başarılı olma ve hedeflenen sonuçlara hızlı bir biçimde ulaşma ihtimalini de kuvvetlendirmektedir.

Görüldüğü üzere yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar, kamu politikalarının oluşturulması süreci üzerinde önemli etkiler yaratmakta ve oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Teorik çerçevede var olan bu etkileri, son dönemde gerçekleşen birçok siyasal olayda açıkça görmek mümkündür.

4.4. Örnek Olaylar Üzerinden Bir Değerlendirme

Günümüzde yeni iletişim araçları ve sosyal ağların oldukça yaygınlaştığı ve her geçen gün daha fazla insan tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda bireylerle yönetim arasındaki iletişimi ve etkileşimi en üst düzeye çıkarması ile potansiyel bir güç haline dönüştüğünü söylemek mümkündür. Öyle ki, 2001 yılında Filipinler’de başkan Joseph Estrada’nın başkanlıktan düşürülmesinde başrolü oynamışlardır. Yine 2011 yılında ABD’de gerçekleşen Wall Street işgalinin temelinde de yer aldıklarını söylemek mümkündür (Şahin, 2013: 335).

2011 yılının en önemli siyasal olaylarından birisi de Arap Baharıdır. 2010 yılının Aralık ayında Tunus’ta başlayan olayların, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine doğru

yayılmada ve o ülkelerde de olayların fitilinin ateşlenmesinde sosyal ağların önemli etkileri olmuştur. Bu nedenle yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, Arap Baharı'nın hem gerçekleşmesinde, hem de toplumsal bir niteliğe dönüşerek tüm dünyaya hızla duyurulmasında son derece etkili oldukları birçok kesim tarafından kabul edilmektedir. Hatta Arap Baharının, “Sosyal Medya Devrimi”, “Facebook Devrimi”, “Twitter Devrimi” şeklinde ifade edildiği de görülmektedir. Çünkü Arap Baharı'nda sosyal ağlar, bir taraftan kitlelerin çok hızlı bir biçimde örgütlenmesini sağlarken, diğer taraftan da devrim hareketinin büyümesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca olayların, hem ulusal hem de uluslararası gündeme taşınmasında etkin bir rol üstlenmiştir. Bu nedenle toplumsal olayların yaşandığı birçok Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkesinde, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların kullanımının geçici süreyle durdurulduğu görülmektedir. Bu geçici yasaklama yasaklama kararı, internetin ve sosyal ağların, hem toplum hem de yönetim üzerinde ne denli etkili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kök ve diğerleri, 2012: 60-63; Korkmaz, 2012: 2147-2150).

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların toplum ve yönetim üzerinde yarattığı etkinin ortaya çıkarılabilmesi bakımından önemle üzerinde durulması gereken konulardan birisi de, 2013 Haziran ayında gerçekleşen Taksim Gezi Parkı olaylarıdır. Türk siyasi tarihinin en önemli toplumsal hareketlerinden birisi şeklinde ifade edilen Taksim Gezi Parkı olaylarının başlangıcının, Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesini yaklaşık 50 kadar göstericinin protesto etmek istemesine dayandığı ifade edilmektedir. 2013 yılının 27 Mayıs akşamı başlayan küçük çaplı bir gösteri, çok kısa bir zaman diliminde, Türkiye'nin dört bir yanına yayılmıştır. Bu gösterilere ülke genelinde yaklaşık 2,5 milyon kişinin katıldığı dile getirilmektedir. Küçük bir gösterinin ülke genelinde büyük çaplı gösterilere dönüşmesinde, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların oldukça önemli bir rol üstlendiklerini söylemek mümkündür. Üstelik başlangıçta olayların, ulusal medya kuruluşlarının yayınlarında da yer almadığı düşünüldüğünde (Ete ve diğerleri, 2013: 21-28), yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, bir konunun gündeme taşınmasında ve o konuya ilişkin kamuoyu oluşturulmasında ne denli etkili olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Bu süreçte eylemciler arasındaki iletişimin, başta Facebook ve Twitter olmak üzere, büyük çoğunlukla internet ve sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda eylem ve gösteri çağrılarının sosyal ağlar üzerinden yapıldığını söylemek gerekmektedir. Nitekim KONDA Araştırma ve Danışmanlık şirketi tarafından 6-7 Haziran tarihleri arasında yapılan araştırma sonuçları, bu durumu açık bir biçimde desteklemektedir. Yapılan araştırmada; eyleme katılanların % 77'sinin olayları, internet ve sosyal ağlar üzerinden öğrendikleri, sadece % 7'sinin televizyonlardan haber aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (<http://www.milliyet.com.tr>, 19.06.2014). Dolayısıyla yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, iletişimi ve haberleşmeyi büyük ölçüde hızlandırdığını ve kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Bu sayede toplumun, politika oluşturma süreçlerine yönelik hem ilgilerinin hem de katılımının arttığını söylemek mümkündür.

Gezi Parkı eylemlerine yönelik yapılan araştırmaların, sadece Türkiye'de değil, Türkiye dışındaki ülkelerde de yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu araştırmalardan birisi de New York Üniversitesi Sosyal Medya ve Siyasi Katılım Laboratuvarının yaptığı çalışmadır. Bu çalışmaya göre, olayların başladığı 31 Mayıs günü akşam saat 16.00 ile gece yarısı 00.00 saatleri arasında yaklaşık 2 milyon tweet atıldığı belirtilmiştir. Yine dünya trendlerindeki ilk 10 başlıktan 9'unun Gezi Parkı ile ilgili olduğu ifade edilmiştir. Bu durum, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, olayları, sadece ülke gündemine taşımakla kalmadığını, aynı zamanda uluslararası gündemin de bir konusu haline getirebildiğini açıkça ortaya

koymaktadır. Diğer taraftan araştırmada Gezi Parkına ilişkin atılan tweetlerin gece yarısından sonra da aynı hızla sürdüğü ve dakikada 3 bin tweet atılmaya devam ettiği dile getirilmektedir. Ayrıca olayların devam ettiği on beş gün içinde yaklaşık 100 milyon twitter mesajının atıldığı, bu mesajlardan yaklaşık 50 milyonunun sadece ilk üç gün içinde atıldığı ifade edilmektedir (www. wikipedia.org; <http://www.internethaber.com>, 17.06.2014; <http://www.radikal.com.tr>, 18.06.2014). Burada dikkat çekici olan bir diğer nokta da, olayların başladığı günlerde Twitter üzerinde yaklaşık 1.8 milyon farklı kullanıcı bulunurken, olayların sonlarına doğru bu sayının yaklaşık olarak 10 milyona ulaşmış olmasıdır (Banko ve diğerleri, 2013: 18). Bu durum, politika sürecinde yer almak isteyen ya da en azından bir politikaya ilişkin görüş ve düşüncelerini açıklamak isteyen bireylerin, yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar üzerinden bunu gerçekleştirdiğini ve böylelikle günümüzde, temsili demokrasinin uygulamalarından kaynaklanan temsil ve katılma sorununun kademeli olarak azaldığını söylemek mümkündür.

Olayların çok kısa bir süre içerisinde ülke geneline yayılması, hükümetin, olayları ciddiye almasına ve göstericilerle diyalog çalışmalarına başlamasına neden olmuştur. Bu çerçevede ilk olarak Başbakan yardımcısının ve ardından da Başbakanın, Gezi Parkı eylemlerine katılan kişilerden oluşan bir grupla bir araya geldiği ve karşılıklı olarak meseleyi tartıştıkları görülmektedir. Görüşmelerin sonucunda hükümet sözcüsü; hükümetin yargı kararlarına saygılı olduğu, yayalaştırma projesinin yargıdan onay alması durumunda dahi doğrudan uygulamaya geçmeyeceği ve Gezi Parkı ile ilgili çalışmaların vatandaşlara danışılarak biçimlendirileceği şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Tüm bu eylemlerin sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Taksim Yayalaştırma Projesinden vazgeçmiştir. Park, orijinal boyutuna kıyasla 8 bin metrekare civarında genişletilmiş ve 100 ağaç ile 5 bin gülfidanı dikilmiştir. Ayrıca 200 bin civarında mevsimlik çiçek ekilmiş ve yeni haliyle vatandaşların kullanımına yeniden açılmıştır (Ete ve diğerleri, 2013: 21-29). Bu sonuç, yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde rol oynayan oldukça önemli bir faktör haline geldiğini, politika oluşturma sürecini önemli ölçüde etkileyerek değişime zorladığını açıkça ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

İçinde bulunduğumuz çağın bir gereği olarak bilgi ve bilginin paylaşılmasının önemi açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu noktada 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknolojik alanda yaşanan gelişmelerle birlikte ortaya çıkmaya başlayan ve son dönemde önemli ölçüde gelişen yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, insanlar arasındaki mesafeleri büyük ölçüde ortadan kaldırdığını, bilginin paylaşılmasını son derece hızlandırdığını ve kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. İnsanoğlunun neredeyse ayrılmaz bir parçası haline gelen yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, dünyanın dört bir yanında olup bitenden anında haberdar olma imkanını sağlayan oldukça önemli bir araç haline geldiği görülmektedir.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağlarla birlikte bilginin paylaşılması, sadece insanların olup bitenden haberdar olmalarıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda birçok alanda da değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu değişim rüzgârından diğer birçok alanın etkilendiği gibi kamu yönetimi alanının ve kamu yönetiminin en önemli çıktılarında birisi olan kamu politikalarının oluşturulması sürecinin de etkilendiği açıkça ortadadır. Özellikle yeni iletişim araçları ve sosyal ağlarla birlikte insanoğlunun, oluşturulan veya oluşturulacak olan kamu politikalarına ilişkin görüş ve düşüncelerini anında açıklayabildiği, böylelikle temsili

demokrasinin uygulamalarından kaynaklanan temsil ve meşruiyet sorununun bir ölçüde de olsa giderilebildiği görülmektedir.

Diğer taraftan yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar vasıtasıyla bir sorunun veya konunun çok kolay ve hızlı bir biçimde hem ülke gündemine hem de karar alıcıların gündemine taşınabildiğini söylemek gerekmektedir. Bu sayede bir konudan veya sorundan toplumun tamamının haberdar olması sağlanmış olmaktadır. Ayrıca yeni iletişim araçları ve sosyal ağlar, sadece insanların, bir konudan veya sorundan haberdar olmalarını sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda küçücük bir eylemin dahi çok hızlı bir biçimde toplumsal bir hareket haline dönüşmesini sağlayarak, kamuoyu oluşumunu hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Böylelikle bireylerin, hükümetler ve karar alıcılar üzerinde bir baskı unsuru haline gelebilmelerine ve oluşturulan karar ve politikaları kendi talep ve beklentileri doğrultusunda etkileyebilmelerine olanak tanımaktadır.

Yeni iletişim araçları ve sosyal ağların, kamu politikalarının oluşturulması sürecinde, sadece zihinsel bir değişim yaratmadığını, aynı zamanda yapısal değişiklikleri de beraberinde getirdiğini söylemek gerekmektedir. Bu bağlamda yeni iletişim araçları ve sosyal ağlarla birlikte, oldukça uzun ve meşakkatli bir süreç olarak ifade edilen politika oluşturma sürecinin, büyük ölçüde kısaltılmaya çalışıldığı ve hem her bir aşamanın kendi iç işleyişinin hem de sürecin tamamının basitleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Son söz olarak günümüzde, geleneksel dönemin egemen anlayışı olan devlet merkezli politika oluşturma sürecinin büyük ölçüde ortadan kalkmakta olduğunu ve bu sürecin çok aktörlü bir yapılanmaya doğru evrildiğini söylemek mümkündür.

6. KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. A. (2011).** Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri, Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları, ed. Filiz Kartal, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Aksoy, N. (2008).** Sivil Toplum ve Baskı Grupları, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Anderson, E. J. (2011).** Puclick Policymaking (7th ed.), United States
- Atasoy, F. (2005).** Küreselleşme ve Milliyetçilik, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Banko, M & Babaoğlu, A. R. (2013).** Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş’ın Etkisi, <http://www.geziparkikitabi.com/22.09.2014>.
- Birkland, A. T. (2011).** An Introduction to The Policy Process (3th ed.), United States
- Cochran, L. C. & Malone, F. E. (2010).** Public Policy: Perspectives and Choices (4th ed.), United States
- Çevik, H. H. & Demirci, S. (2008).** Kamu Politikası, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Demirci, S. (2011).** Kamu Politikasında İşbirlikçi Tarafgirlik (Koalisyon) Modeli”, Kamu Politika Süreci Teorik Perspektifler, ed. Alican Kaptı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Denizci, Ö. M. (2009).** Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri, Marmara İletişim Dergisi, Sayı: 15, Temmuz, s. 47-64.
- Dye, R. T. (2011).** Understanding Puclic Policy (13th ed.), United States.

- Ete, H. & Taştan, C. (2013).** Kurgu İle Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri, SETA Yayınları, Ankara.
- Eyestone, R. (1971).** The Threads of Public Policy: A Study in Policy Leadership, Indianapolis.
- Hekim, H. (2011).** Kamu Politikasında Post-Pozitivizm, Kamu Politika Süreci Teorik Perspektifler, ed. Alican Kaptı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Kapucu, N. & Gündoğan, E. (2010).** Yönetişim, Ekonomik Kalkınma ve Demokrasi, Yönetişim, ed. M. Akif Çukurçayır ve diğerleri, Çizgi Yayınları, Konya.
- Karlı, İ. (2010).** Medya Kuruluşları Sosyal Paylaşım Ağlarını Neden Kullanır?, International Conference of New Media and interactivity Bildiri Kitabı, International Conference of New Media and interactivity, s. 202-210.
- Karlı, İ. & Değirmencioğlu, G. (2011).** Siyasal İletişim Açısından Siyasal Partilerin İnternet Mecrasından Yararlanma Biçimleri ve Karşılaştırmalı Bir Analiz, Marmara İletişim Dergisi, Sayı: 18, s. 141-161.
- Kartal, S. K. (2007).** Kamu Politikası Nedir?, Türkiye’de Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Uygulanan Kamu Politikaları I, ed. Hüseyin Erkul ve Levent Gökdemir, Detay Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, A. (2012).** Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü, International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC), 13 Haziran, İzmir, s. 2147-2154.
- Kök, S. & Tekerek, M. (2012).** Sokak Siyasetinden Sosyal Ağlara Yeni Aktivizm: Arap Baharı Deneyimi, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş, s. 59-65.
- Köseoğlu, Ö. (2013).** Meslek, Sanat, ve Disiplin Olarak Kamu Politikası: Türkiye’ye İzdüşümleri, Bilgi Dergisi, Sayı: 26, Yaz, s. 4-37.
- Nacak, O. (2014).** Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, Bahar, s. 194-214.
- Özmen, F. & Aküzüm, C. & Sünkür, M. & Baysal, N. (2011).** Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamlardaki İşlevselliği, 6th International Advanced Technologies Symposium (LATS’11), 16-18 May, Elazığ, s. 42-47.
- Parlak, B. (2003).** Küreselleşme Sürecinde Modern Ulus-Devlet ve Kamu Yönetimi, Çağdaş Kamu Yönetimi I, ed. Muhittin Acar ve Hüseyin Özgür, Nobel Yayınları, Ankara.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2003).** İletişim Teknolojisindeki Yenilikler ve Temsili Demokrasinin Geleceği, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 5 (2), s. 193-213.
- Sobacı M. Z. & Altınok, R. (2010).** Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin E-Katılım Uygulamaları: Web Siteleri İçerik Analizi, Kamu Yönetimi ve Teknoloji, TODAİE Yayınları, Ankara.

Şahin, K. (2013). Sosyolojiye Giriş, ed. İhsan Çapcıoğlu & Hayati Beşirli, Grafiker Yayınları, Ankara.

Uçkan, Ö. (2010). Politika Yapım Süreci ve Yönetişim: Türkiye’de Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Politikalarının Üretiminde Yönetişim Fobisi, **Yönetişim**, ed. M. Akif Çukurçayır ve diğerleri, Çizgi Yayınları, Konya.

Yıldız, M. & Sobacı, M. Z. (2013). Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve, Kamu Politikası Kuram ve Uygulama, ed. Mete Yıldız & M. Zahid Sobacı, Adres Yayınları, Ankara.

7. İNTERNET KAYNAKLARI

http://tr.wikipedia.org/wiki/2013_Taksim_Gezi_Park%C4%B1_protestolar%C4%B1(Erişim Tarihi: 21.09.2014)

<http://www.armaweb.com.tr/e-mailnk.htm> (Erişim Tarihi: 21.09.2014)

<http://www.gazetebilkent.com/2013/06/16/gezi-parki-olaylarinda-sosyal-medyanin-etkisi/> (Erişim Tarihi: 17.06.2014)

<http://www.havadiskibris.com/Ekler/poli/129/sosyal-medya-ve-siyasi-kampanyalar/429> (Erişim Tarihi: 17.06.2014)

<http://www.internethaber.com/gezi-olaylarinda-kac-tweet-atildi-547000h.htm> (Erişim Tarihi: 17.06.2014)

http://www.radikal.com.tr/turkiye/6_saatte_2_milyon_gezi_parki_tweeti-1136087 (Erişim Tarihi: 18.06.2014)

<http://www.turksan.com/e-mail.html> (Erişim Tarihi: 21.09.2014)

http://www.milliyet.com.tr/iste-konda-anketine-gore_gezi/gundem/detay/1722329/default.htm (Erişim Tarihi: 19.06.2014)

<http://www.milliyet.com.tr/fotogaleri/42310-yasam-dunyanin-en-degerli-markalari/5> (Erişim Tarihi: 30.09.2014)